

ULUSLARARASI SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ THE JOURNAL OF INTERNATIONAL SOCIAL RESEARCH

Cilt: 12 Sayı: 68 Yıl: 2019
www.sosyalarastirmalar.com
Issn: 1307-9581

Volume: 12 Issue: 68 Year: 2019
www.sosyalarastirmalar.com
Issn: 1307-9581

Doi Number:
<http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2019.3905>

ÇOCUKLARIN SOSYAL MEDYADAKİ MAHREMİYET HAKLARI VE "SHARENTING" ÜZERİNE BİR UYGULAMA: ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ*

CHILDREN'S PRIVACY RIGHTS IN SOCIAL MEDIA AND AN IMPLEMENTATION ON "SHARENTING": THE CASE OF ATATURK UNIVERSITY

Adnan KÜÇÜKALİ**
Ceyhun SERÇEMELİ***

Öz

İnternet ve sosyal medya araçlarının kullanım oranları her geçen gün yükselmektedir. Günümüz sosyal hayatının vazgeçilemeyen unsurları arasında yer almaya başlayan sosyal medya araçları, kontrolsüz kullanıldığında bir takım problemleri de beraberinde getirmektedir. Çocukların sosyal medyadaki mahremiyet haklarının ihlal edilmesi ve "sharenting" olgusu da bu problemler arasında yer almaktadır.

Sosyal medya araçları üye sayısı ve kullanım oranları açısından büyük bir yükseliş trendi içerisinde bulunmaktadır. Öyle ki, günümüzde insanlar güne sosyal medya hesaplarını kontrol ederek başlamakta, gün içerisinde de sosyal medyaya bağımlı olarak yaşamaktadırlar. Söz konusu bağımlılığın ileri boyutlara ulaşması durumunda ise, yaşanan gelişmeleri kaçırma korkusu olarak bilinen fomo ve cep telefonundan uzak kalma korkusu olarak adlandırılan nomofobi gibi çeşitli psikolojik sorunlar dahi yaşanabilmektedir. Söz konusu yanlış kullanımın bilinçsiz ebeveynler ve yetişkinler tarafından çocuklara da olumsuz yansımaları olabilmektedir. Literatürde "sharenting" olarak nitelendirilen ve Türkçe karşılığı "paylaşan anababalar" olarak ifade edilebilecek davranış biçimiyle çocukların sosyal medyadaki mahremiyet hakları ihlal edilebilmektedir. "Sharenting" vasıtasıyla günümüzde birçok sosyal medya platformunda çocukların özel hayat alanına giren fotoğraflar ebeveynleri tarafından paylaşılabilmekte, yine çocuklar adına sosyal medya hesapları açılarak mahremiyet hakları ihlal edilebilmektedir.

Bu çalışmanın amacı, çocukların sosyal medyadaki mahremiyet haklarını ele alarak "sharenting" olgusunun araştırılmasıdır. Çalışmanın birinci bölümünde "Çocuk Haklarına Dair Sözleşme" ışığında çocukların mahremiyet alanına ilişkin hakları üzerinde durulacak, ardından sosyal medyadaki mahremiyet ihlallerine değinilerek "sharenting" olgusu açıklanacaktır. Çalışmanın ikinci bölümünde ise Atatürk Üniversitesi Akademik Personeli ile sosyal medya ve "sharenting" olgusu üzerine yapılan anket çalışmasının bulgularına yer verilecektir. Sonuç ve öneriler bölümünde ise bilinçsiz sosyal medya kullanımına bağlı olarak gerçekleşen mahremiyet ihlallerine değinilerek araştırma sonuçları ışığında değerlendirmede bulunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk Hakları, Sözleşme, Sosyal Medya, Sharenting, Hukuk.

Abstract

The usage rates of internet and social media are increasing day by day. Social media tools, which have become one of the indispensable elements of today's social life, bring some problems with uncontrolled use. Violation of the privacy rights of children in social media and the phenomenon of "sharenting" are among these problems.

Social media tools are in an upward trend in terms of number of members and usage rates. So much so that today people start their day by checking their social media accounts and they depend on social media during the day. If the addiction reaches further dimensions, even psychological problems such as fomo, which is known as the fear of missing the developments and nomophobia, which is called fear of being away from the mobile phone, may be experienced. This misuse can have negative repercussions on children by unconscious parents and adults. The privacy rights of children in social media can be violated with the behavior that is described as sharenting in the literature which can be expressed as "the parents who share their children" the Turkish equivalent. Through sharenting, the photos of children which are about their private life area can be shared by their parents on many social media platforms, and their privacy rights can be violated by opening social media accounts on behalf of the children.

* Bu çalışma, IV. Uluslararası Mesleki ve Teknik Bilimler Kongresi'nde sözlü olarak sunulan "Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Işığında Çocukların Sosyal Medyadaki Mahremiyet Hakları" başlıklı bildirinin güncellenmiş ve geliştirilmiş halidir.

** Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü.

*** Arş. Gör., Atatürk Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü.

The aim of this study is to investigate the phenomenon of sharenting by considering the privacy rights of children in social media. In the first part of the study, the rights of children in the field of privacy will be emphasized in the light of the Convention on the Rights of the Child and then the phenomenon of sharenting will be explained with reference to the violations of privacy on social media.

In the second part of the study, the findings of the survey study on sharenting which made with Atatürk University Academic Staff will be given. In the conclusions and recommendations section, privacy violations due to unconscious social media usage will be addressed and evaluated in the light of the research results. In the conclusions and recommendations section, privacy violations due to unconscious social media usage will be addressed and evaluated in the light of the research results.

Keywords: Children's Rights, Convention, Social Media, Sharenting, Law.

GİRİŞ

Teknolojik gelişmeler açısından büyük bir değişim ve dönüşüm sürecinin yaşanmakta olduğu günümüz dünyasında, internet ve sosyal medya alanında meydana gelen gelişmeler de özellikle sosyal hayat üzerinde etkili olmaktadır. Bu açıdan internet ve sosyal medya araçlarının bilinçli kullanımı olumlu etkilerde bulunmaktayken, bilinçsiz ve yanlış kullanımı ise bir takım olumsuz sonuçlara neden olabilmektedir. Söz konusu olumsuz sonuçlardan birisi de çocukların mahremiyet haklarının ihlal edilmesidir.

Sosyal medya araçlarının bağımlılık seviyesine ulaşabilen bilinçsiz ve yoğun kullanımı, günümüzde yaşanan gelişmeleri kaçırma korkusu olarak nitelendirilebilen fomo ve cep telefonundan uzak kalma korkusu olarak nitelendirilebilen nomofobi gibi çeşitli psikolojik sorunlara dahi neden olabilmektedir. Bu seviyede yoğun kullanılan sosyal medya araçları vasıtasıyla insanlar bir yandan her an yaşanan gelişmeleri takip etmeye çalışmaktayken bir yandan da gündelik hayatlarına ilişkin gelişmeleri paylaşma ihtiyacı hissetmektedirler. Çocukların mahremiyet hakları ise, söz konusu bilinçsiz kullanım nedeniyle ebeveynleri veya üçüncü kişiler tarafından ihlal edilebilmektedir. Bu noktada günümüzde çocukların fotoğraf ve videolarının özellikle ebeveynleri tarafından sosyal medya araçları vasıtasıyla paylaşıldığı dikkat çekmekte ve uluslararası literatürde bu durumun Türkçe karşılığı "Paylaşma" olan "Share" ve Türkçe karşılığı "Ebeveynlik" olan "Parenting" kelimelerinin birleşiminden oluşan "Sharenting" kavramı ile nitelendirildiği görülmektedir.

Çocukların mahremiyet haklarına ilişkin birçok ulusal ve uluslararası düzenleme bulunmaktadır. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ise, çocuk haklarının tanındığı en kapsamlı düzenlemelerden birisi olarak dikkat çekmektedir. Ayrıca söz konusu düzenlemenin dünyada en çok ülke tarafından tanınan uluslararası sözleşme olduğu da ifade edilmektedir. Bir önsöz, üç kısım ve 54 maddeden oluşan sözleşme ülkemiz tarafından da imzalanmış bulunmaktadır. Bu açıdan sözleşme hükümlerinin bağlayıcılığı bulunmakta; çocuk haklarına ilişkin olarak ülkemiz tarafından da çeşitli tedbirler alınmakta ve yasal düzenlemeler yapılmaktadır. Ayrıca günümüzde birçok ülkede çocukların mahremiyet haklarına ilişkin hukuki tedbirler açısından çalışmalarda bulunmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, çocukların sosyal medyadaki mahremiyet haklarını ele alarak "sharenting" olgusunun araştırılmasıdır. Çalışmanın birinci bölümünde "Çocuk Haklarına Dair Sözleşme" ışığında çocukların mahremiyet alanına ilişkin hakları üzerinde durulacak, ardından sosyal medyadaki mahremiyet ihlallerine değinilerek "sharenting" olgusu açıklanacaktır. Çalışmanın ikinci bölümünde ise Atatürk Üniversitesi Akademik Personeli ile "sharenting" olgusu üzerine yapılan anket çalışmasının bulgularına yer verilecektir. Sonuç ve öneriler bölümünde ise bilinçsiz sosyal medya kullanımına bağlı olarak gerçekleşen mahremiyet ihlallerinin olası hukuki sonuçları üzerine değerlendirmede bulunulacaktır.

1. KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. MAHREMİYET HAKKI AÇISINDAN ÇOCUK HAKLARINA DAİR SÖZLEŞME

Hak ve hukuk kavramları arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. Hak kavramı, bir şeyi yapma veya başkalarından bir şeyi yapmalarını ve belirli şekilde davranmalarını isteme yetkisi olarak nitelendirilebilir. Bu yetkiyi güvence altına alan kavram ise hukuktur. Hukuk, toplumsal hayatı düzenleyen ve uyulması kamu gücüyle desteklenen kurallar bütününden meydana gelmektedir. Çocuk hakları açısından konuya bakıldığında ise çocuk hukuku, hukukun çocuklara özgü, başka bir ifadeyle çocuk haklarını düzenleyen dalı olarak ifade edilmektedir. Yürürlükte bulunan hukuk açısından çocuk hakları ise, çocuk hukuku ile ilgili kurallar tarafından düzenlenmiş ve yargı organlarının koruması altında bulunan

haklardan oluşmaktadır. Bu haklar, çocukların fiziksel, zihinsel, sosyal, ahlâkî ve iktisadi açıdan korunmasını ve gelişmesini sağlamaktadırlar. Buradan anlaşıldığı üzere çocuk hakları, çocukların fiziksel, zihinsel, sosyal, ahlâkî ve iktisadi açıdan özgürlük ve saygınlık içinde, sağlıklı ve normal şekilde gelişebilmeleri için hukuk kuralları ile korunan menfaatlerinden oluşmaktadır (Akyüz, 2012, 2-7).

Çocuk haklarını koruyan hukuk kuralları, çocukların maddi ve manevi değerlerini korumanın araçları niteliğindedir. Söz konusu haklar ve bunları koruyan kurallar aracılığı ile çocuklar, güçsüzlükleri ve özel gereksinimleri dikkate alınarak korunmakta, yaşamlarının en güzel fakat en kırılgan dönemini oluşturan çocukluk çağını gereği gibi yaşama olanağına kavuşmaktadırlar. Çocuk haklarına ilişkin en geniş kapsamlı düzenleme "Çocuk Haklarına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi (ÇHS)" dir. Bu sözleşme, tarihte en geniş kabul gören insan hakları belgesi olarak dikkat çekmektedir. 20 Kasım 1989 tarihli sözleşme günümüzde ikisi hariç BM üyesi bütün ülkeler tarafından onaylanmıştır ki, bu da 191 ülkenin onayı anlamına gelmektedir. ÇHS, üzerinde uluslararası planda mutabakata varılmış, üzerinde pazarlık yapılması mümkün olmayan standartlar ve yükümlülükleri içermektedir. Belge, nerede doğduklarına, kim olduklarına; cinsiyetlerine, dinlerine ya da sosyal kökenlerine bakılmaksızın bütün çocukların haklarını tanımlamaktadır. Bir Önsöz, üç Kısım ve 54 maddeden oluşan Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (ÇHS)'de ilk önce bir Önsöz, eski deyimleriyle bir dibace bulunmaktadır. Önsözü takip eden 54 maddeden oluşan Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Kuralları üç kısma ayrılarak düzenlenmiştir. Birinci kısım, İnsan Hakları Evrensel Bildirisinde olduğu gibi başlıca dört hak grubu içinde çocuk haklarına ilişkin kuralları içermektedir. Bu haklar; yaşama hakkı, eksiksiz biçimde gelişme hakkı, zararlı etkilerden, istismar ve sömürüden korunma hakkı ve aile, kültür ve sosyal yaşama eksiksiz katılma haklarından oluşmaktadır (Unicef.org, E.T. 28.11.2018); Akyüz, 2012, 4; İnan, 1995, 766-768).

Türkiye'nin çocuk hakları açısından taraf olduğu sözleşmeler içerisinde; çocukların sosyal medyadaki mahremiyet hakları ile doğrudan ilişkilendirilebilecek en temel uluslararası kaynak Çocuk Haklarına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi (ÇHS)'dir. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin özellikle 16, 18 ve 19. maddeleri çocukların sosyal medyadaki mahremiyet hakları açısından önem arz etmektedir. Çocuğun özel yaşantısına keyfi ya da haksız müdahale yapılamayacağını, onur ve itibarına haksız olarak saldırılamayacağını ve bu tür müdahalelere karşı çocuğun yasa tarafından korunma hakkı olduğunu düzenleyen 16. Maddesi'nde;

"1. Hiçbir çocuğun özel yaşantısına, aile, konut ve iletişiminde keyfi ya da haksız bir biçimde müdahale yapılamayacağı gibi, onur ve itibarına da haksız olarak saldırılamaz.

2. Çocuğun bu tür müdahale ve saldırılara karşı yasa tarafından korunmaya hakkı vardır."

hükümleri düzenlenmiştir. Çocuğun yetiştirilmesi ve geliştirilmesi ile ilgili sorumluluğun öncelikle ana ve babaya ve durum gerektiriyorsa yasal vasilere düştüğünü ve bu kişilerin çocuğun yüksek yararını göz önünde bulundurma yükümlülüğünü düzenleyen 18. Maddesi'nde;

"1. Taraf Devletler, çocuğun yetiştirilmesinde ve gelişmesinin sağlanmasında ana-babanın birlikte sorumluluk taşıdıkları ilkesinin tanınması için her türlü çabayı gösterirler. Çocuğun yetiştirilmesi ve geliştirilmesi sorumluluğu ilk önce ana-babaya ya da durum gerektiriyorsa yasal vasilere düşer. Bu kişiler herşeyden önce çocuğun yüksek yararını göz önünde tutarak hareket ederler.

2. Bu Sözleşme'de belirtilen hakların güvence altına alınması ve geliştirilmesi için Taraf Devletler, çocuğun yetiştirilmesi konusundaki sorumluluklarını kullanmada ana-baba ve yasal vasilerin durumlarına uygun yardım yapar ve çocukların bakımı ile görevli kuruluşların, faaliyetlerin ve hizmetlerin gelişmesini sağlarlar.

3. Taraf Devletler, çalışan ana-babanın, çocuk bakım hizmet ve tesislerinden, çocuklarının da bu hizmet ve tesislerden yararlanma hakkını sağlamak için uygun olan her türlü önlemi alırlar."

hükümleri bulunmaktadır. Çocuğun ana babası ya da bakımını üstlenen sair kişilerin yanında iken, uğrayabileceği her türlü istismar ve kötü muameleye karşı korunması için taraf devletlere gereken yasal, idari, toplumsal, eğitsel bütün önlemleri alma yükümlülüğü yükleyen 19. Maddesi'nde ise;

"1. Bu Sözleşme'ye Taraf Devletler, çocuğun ana-babasının ya da onlardan yalnızca birinin, yasal vasi veya vasilerinin ya da bakımını üstlenen herhangi bir kişinin yanında iken bedensel veya zihinsel saldırı, şiddet veya suistimale, ihmal ya da ihmalkâr muameleye, ırza geçme dahil her türlü istismar ve kötü muameleye karşı korunması için; yasal, idari, toplumsal, eğitsel bütün önlemleri alırlar.

2. Bu tür koruyucu önlemler; burada tanımlanmış olan çocuklara kötü muamele olaylarının önlenmesi, belirlenmesi, bildirilmesi, yetkili makama havale edilmesi, soruşturulması, tedavisi ve izlenmesi için gerekli başkaca yöntemleri ve uygun olduğu takdirde adliyenin işe el koyması olduğu kadar durumun gereklerine göre çocuğa ve onun bakımını üstlenen kişilere, gereken desteği sağlamak amacı ile sosyal programların düzenlenmesi için etkin usulleri de içermelidir."

hükümleri yer almaktadır. Söz konusu madde hükümleri ışığında görüleceği üzere Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’de, ebeveynlerin çocuklarının yararını gözetmede sorumluluklarının bulunduğu vurgulanmakta ve ebeveyn tarafından yapılan bir sosyal paylaşımın çocuk aleyhine doğurabileceği riskler ve sonuçları açısından ebeveynlerin ve devletin sorumluluklarının bulunduğu anlaşılmaktadır (Unicef.org, E.T:28.11.2018; Kaya ve Kaya, 2017, 447-448).

Uluslararası hukukta, çocuk haklarına ilişkin, Milletler Cemiyeti'nin 29 Eylül 1924 tarihli Cenevre Çocuk Hakları Bildirisi ve 20 Kasım 1959 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulunca kabul edilen Çocuk Hakları Bildirisi gibi bildiriler, taraf devletlerin hükümetleri tarafından kabul ve imza edilmesine rağmen hukuksal yaptırımı olmayan bazı genel ilkelerin ilân edilmesinden başka büyük bir anlam taşımamaktadırlar. Buna karşın, devletlerin iç hukuk (örneğin, Anay. mad. 90 ve 31.5.1963 t. ve 244 Nrlı. Uluslararası Antlaşmanın Yapılması, Yürürlüğü, Yayını ile Bazı Antlaşmaların Yapılması için Bakanlar Kuruluna Yetki Verilmesi Hk. K) kurallarına göre imza ve bilhassa bir kanunla da onaylandıktan sonra, taraf devletleri bağlayıcı niteliğe kavuşan ve dolayısıyla iç hukuk kurallarında, uluslararası andlaşma kuralları gereği yeni düzenlemeler veya değişiklikler yapma taahhüleriyle taraf devletleri yükümlü kılan uluslararası andlaşmalar, hukuksal yaptırma kavuşturulmuş olmaktadır. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, ülkemiz tarafından 14 Eylül 1990 tarihinde imzalanmıştır. Sözleşme 1982 Anayasası'nın 90. maddesine ve 31.5.1963 t. ve 244 Nrlı K. hükümlerine göre, 17, 29 ve 30. maddelerine çekince konularak 9 Aralık 1994 tarihinde onaylanmış ve 23.12.1994 tarihinde Bakanlar Kurulu kararı ile yürürlüğe girmiştir. Bu açıdan Çocuk Haklarına Dair Sözleşme hükümlerinin bağlayıcılığı bulunmaktadır (İnan, 1995, 765-766).

Ülkemizde yürürlükte bulunan 1982 Anayasası başta olmak üzere, 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu ve 4721 Sayılı Türk Medeni Kanununun ilgili maddelerinde çocuk haklarına ilişkin düzenlemeler mevcuttur. Ayrıca konuya ilişkin Genelge vb. düzenlemeler de bulunmaktadır. Örneğin Milli Eğitim Bakanlığı'nın "Okullarda Sosyal Medya Kullanılması"na ilişkin bir Genelge'si bulunmaktadır. Genelgede "... Yukarıda zikredilen mevzuat hükümleri doğrultusunda il, ilçe, okul ve kurum yöneticileri tarafından, okul veya kurumlarında görev yapan tüm personel ile öğrenim gören öğrencilerin, kişilerle ilgili her türlü ses, yazı, görüntü ve video kayıtlarının internette veya farklı dijital ya da basılı ortamda hukuka aykırı şekilde paylaşılmasının Anayasaya, uluslararası sözleşmelere ve 1739 sayılı Kanununa aykırı olduğu; bu fiillerin Türk Ceza Kanununda suç olarak düzenlenmiş olduğu hususunda bilgilendirilmesi sağlanacak ve bu durumların önüne geçilmesi için gerekli önlemler alınacaktır.

Ayrıca, kişilerin psikolojik ve sosyal yönlerine olumsuz etki yapacak her türlü ses, görüntü ve video kayıtlarının genel ağ ortamlarına yüklediği ve paylaştığı tespit edilenler hakkında ilgili mevzuatı çerçevesinde gerekli yasal işlemler başlatılacak ve sonucundan Bakanlığa bilgi verilecektir." ifadeleri yer almaktadır (Çimke vd., 2018, 264; MEB, Genelge, 2017). Bu noktada sosyal medyadaki mahremiyet hakkı ihlallerine ve "sharenting" olgusuna kısaca değinilmesi faydalı olacaktır.

1.2. SOSYAL MEDYADAKİ MAHREMİYET HAKKI İHLALLERİ VE SHARENTING OLGUSU

Günümüzde bireyler gündelik hayatlarının önemli bir kısmını sosyal medya araçlarına ayırmaktadırlar. Sosyal medya hesapları kontrol edilerek güne başlanmakta; gidilen yerlerden yenilen yemeklere, yıl dönümlerinden, gündelik sıradan anlara kadar pek çok duruma ilişkin paylaşım gün içerisinde sıklıkla yapılmaktadır. Bu hesapların bilinçsiz kullanımı ise çeşitli problemlere sebep olabilmekte, yapılan paylaşımlar çok mahrem konulara ilişkin olabilmektedir. Bu paylaşımların her ne kadar kısıtlı bir çevreyle paylaşıldığı düşünülebilse de basit programlar, screenshot gibi uygulamalarla gizliliğin basit bir şekilde önüne geçilebilmektedir (Serçemeli, 2016, 8).

Sosyal ağlar vasıtasıyla çeşitli etkinliklere, olaylara, konuşmalara ve gerçek zamanlı aktivitelere çok kolay ve hızlı şekilde erişim sağlanabilmektedir. Bireyler bu yoğun bilgi akışı içerisinde günlerinin büyük kısmını sosyal ağlarda bilgi paylaşmakla, gündemi izlemekle ve durumlarını güncellemekle geçirebilmektedirler. Sosyal ağların bağımlılık düzeyinde kullanımı ise literatürde "Fear of Missing Out (FOMO)" olarak nitelendirilen ve Türkçeye "Gelişmeleri Kaçırma Korkusu (GKK)" olarak çevrilen yeni bir tür psikolojik rahatsızlığı da gündeme getirmiştir. Bu durum, bireylerin sosyal ağlarda yaşanan gelişmeleri kaçırma ve gelişmelerden haberdar olamama korkusu yaşamalarına bağlı olarak sosyal ağlarda oldukça uzun süreler geçirmelerine neden olan yeni bir bağımlılık türü olarak göze çarpmaktadır (Gökler vd., 2016, 54).

Teknoloji alanında yaşanmakta olan değişim ve dönüşüme bağlı olarak gelişen internet tabanlı akıllı cihazlar toplumsal hayat üzerinde de küresel dönüşümlere neden olmaktadır. Söz konusu durum, yüz yüze iletişimin zayıflamasına, insanların daha fazla bireyselleşmesine, bilgi kirliliğine, psikolojik problemlere neden olabilmektedir. Bu açıdan akıllı telefon kullanımının artması internetin de aşırı ve kontrolsüz

kullanımını beraberinde getirmiştir. Öyle ki, bireyler sanal ortamdan vazgeçememeleri sebebiyle gündelik işlerini aksatabilmektedirler. Bu duruma bağlı olarak da akıllı telefon/cihazlardan yoksun kalma korkusu (nomophobia) ve internetsiz kalma korkusu (netlessphobia) olarak nitelendirilebilen yeni psikolojik bozukluklar gündeme gelmektedir (Yıldırım ve Kişioğlu, 2018, 473).

Sosyal medyanın bilinçsiz ve yoğun kullanımından, çocuklar da olumsuz etkilenebilmektedirler. Sosyal medyanın yoğun kullanımı toplumsal yaşantıyı da etkilemekte ve gündelik yaşantı sosyal medyanın parçası haline getirilebilmektedir. Özellikle ebeveynlerin bilinçsiz sosyal medya kullanımı "paylaşma" kelimesinin İngilizce karşılığı olan "share" ve Türkçe karşılığı "ebeveynlik yapmak" olan "parenting" sözcüklerinin birleşimi şeklindeki "Sharenting" olgusunu gündeme getirmiştir. Bu olgu, ebeveynlerin sosyal medyada çocukları ile ilgili haber, fotoğraf vb. paylaşma ve bir ebeveyn olarak kendilerini sunma davranışlarını ifade etmek için kullanılmaktadır (Kaya ve Kaya, 2017, 445).

Yapılan araştırmalara göre, ebeveynlerin çocukları ile ilgili sosyal medya paylaşımları gün geçtikçe artmaktadır. Çocukların daha bir yaşına bile gelemeden fotoğraflarının paylaşıldığı görülmektedir. Amerika'da iki yaşına gelen çocukların yüzde doksana varan oranlarda büyük kısmının dijital bir görüntüsü bulunmaktadır (Otero, 2017, 412). Özellikle Facebook, Instagram ve Twitter gibi sosyal ağlar ve yine çocukların doğum öncesinden başlayarak günlüklerinin tutulduğu bloglar vasıtasıyla ebeveynler, önemli olduğunu düşündükleri anları, sosyal çevreleri ile paylaşmakta, ayrıca bu platformlarda karşılaştıkları durumlar hakkında tartışmalara katılmakta ve görüşlerini paylaşmaktadırlar. Örneğin, birçok ebeveyn çocuklarının fotoğraflarını Facebook üzerinden paylaştıklarını ve bu paylaşımlar vasıtasıyla sosyalleştiklerini ve sosyal destek aldıklarını bildirmektedirler. Bu durum da çocukların sosyal medya kullanıcısı olmaksızın, dijital kimliklerinin sanal dünyaya ebeveynleri vasıtasıyla taşındığını göstermektedir (Kaya ve Kaya, 2017, 446).

Günümüz dünyasında facebook, instagram, twitter gibi sosyal medya siteleri insanların hayatlarının ayrılmaz bir parçası konumundadır. İnternet ve telekomünikasyon alanındaki hızlı gelişimle birlikte ebeveynler tarafından sosyal ağlarda çocuklarının mahrem alanına giren fotoğraf ve video paylaşımının oldukça yaygınlaştığı görülmektedir. 2014 yılında bir araştırma kapsamında yapılan Michigan Üniversitesi C.S. Mott Çocuk Hastanesi Çocuk Sağlığı Ulusal Anket sonucuna göre annelerin yarısından fazlasının ve babaların ise üçte birinin sosyal medyada çocukları ile ilgili paylaşımlarda bulunduğu anlaşılmıştır. Bu durum da ebeveynlerde bir tür sosyal medya bağımlılığının bulunduğunu göstermektedir. Öte yandan durum ebeveynlerle de sınırlı kalmamaktadır. Aile yakınları, sağlık personelleri, doğum fotoğrafçıları ve öğretmenler tarafından da çocukların fotoğraf ve videoları kontrolsüzce sosyal medyaya yüklenebilmektedir. Günümüzde birçok ebeveyn çocukları için sosyal medya hesabı açmakta, bazı ebeveynlerse durumu daha ileri boyutlara taşıyarak moda ikonu şeklinde giydirdikleri çocuklarının fotoğraflarını "instagram ünlüsü" ya da ünlü bir "instagram annesi" olma hayalleri ile yayınlayabilmektedir. Ailelerin söz konusu paylaşımları iyi niyetle yaptıkları değerlendirilse de, söz konusu dijital ayak izleri birtakım hak ihlallerine sebebiyet verebilmektedir. İnternet ve sosyal medya üzerinden yayınlanan hemen her şeyin aranabilir ve paylaşılabilir yapısı göz önüne alındığında, ebeveynlerin yayın yapma özgürlüğü ile çocukların mahremiyet ve unutulma hakları arasında bir çelişki doğduğu ifade edilmektedir. Çocukların, kişisel bilgilerinin yayılımı üzerinde kontrollerinin bulunması mümkün olmamaktadır. Bu nedenle ebeveynler çocuklarının mahremiyetlerinden sorumlu olmakta ve sosyal medya paylaşımları hususunda dikkatli olmalıdırlar (Çimke vd., 2018, 264).

Çocuklarına ait fotoğraf ve videoları sosyal ağlarda yayınlamak anne babaların günümüzde sıklıkla başvurduğu bir durum olsa da pedagoglar ebeveynleri fotoğraf paylaşımının tehlikelerine karşı uyarmaktadırlar. Çocukların ilerleyen yıllarda son derece mahrem konularda çekilebilen fotoğraf ve videolarının başkaları tarafından görülmesinden rahatsızlık duyabilecekleri ifade edilmektedir (Cnn Türk, 2018). Sosyal medyanın bilinçsiz kullanımı ve çocukların mahremiyet hakları açısından tedbir alınması gerektiği görülmektedir. Özellikle çocuklara ait bilgilerin ve görüntülerin paylaşılmasının yakın gelecekte hukuki açıdan ciddi sorunları beraberinde getirebileceği ifade edilmektedir. Öyle ki, geçtiğimiz dönemlerde Fransa'da yeni bir takım hukuki düzenlemelere gidildiği ve ebeveynlerin, çocuklarının fotoğraflarını Facebook'ta paylaşmamaları konusunda bilgilendirildiği ve paylaşımları nedeniyle ceza alabilecekleri konusunda uyarıldığı yönündeki haberler basında yer almıştır. Fransa'da mahremiyet hususunda çeşitli yasal düzenlemeler yapılmaktadır. Fransız yetkililer ve hukukçular, yakın gelecekte internette fotoğrafı yayınlanan çocukların, fotoğrafı internete koyan ailelerine dava açabileceğini ve böyle bir durumda çocukların yanında yer alacaklarını ifade etmektedirler. Söz konusu düzenlemelere göre 45 bin avroya kadar ulaşan para cezaları ve bir yıla kadar hapis cezalarının ortaya çıkabileceği belirtilmektedir. İlerleyen yıllarda

çocukların, küçüklüklerinde aileleri tarafından internette paylaşılan fotoğrafları yüzünden ebeveynlerini dava edebileceği ifade edilmektedir (serapduygulu.com.tr, E.T. 03.12.2018).

2. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

2.1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Bu araştırmada amaç, Atatürk Üniversitesi'nde çalışan akademik personelin sosyal medya kullanım alışkanlıklarını tespit etmek ve 0-13 yaş aralığında çocuğu bulunan akademik personelin çocuklarına ilişkin sosyal medya paylaşımında bulunup bulunmadığının tespit edilmesi ve sosyal medyada takip ettikleri ebeveynlerin çocuklarına ilişkin sosyal medya paylaşımlarına ilişkin görüşlerinin tespiti vasıtasıyla, bu doğrultuda bir takım politikalar, görüş ve düşünceler geliştirerek değerlendirmeler yapmaktır.

Bu araştırmayla Atatürk Üniversitesi Akademik Personelinin öncelikle, genel demografik özellikleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Ardından, akademisyenlere yöneltilen sorularla internet ve sosyal medya kullanım süre ve amaçları belirlenmiştir. Akademisyenlerin sosyal medya ve sosyal ağ bilgi ve kullanım alışkanlıklarına ilişkin sorularla sosyal medya farkındalık düzeyleri ve kullanım alışkanlıkları tespit edilmeye çalışılmıştır. Son bölümde ise ve 0-13 yaş aralığında çocuğu bulunan akademik personelin "çocukların sosyal medyadaki mahremiyet haklarına yönelik düşünceleri" tespit edilmeye çalışılmıştır.

Günümüzde toplumsal hayatın kaçınılmaz bir parçası ve sosyalleşmenin oldukça etkin bir aracı olan sosyal medya (Safko, 2010, 3), kullanıcısı olan tüm bireylerin olumlu veya olumsuz yönleri ile karşılarında duran bir problemdir. Problemin niteliğine yönelik yapılan çalışmalar vasıtasıyla özellikle sosyal bilimciler, yeni ve faydalı politikalar üretmeye yönelerek sosyal medyayı toplumsal düzen ve başarının sağlanmasında etkin roller üstlenen bir olgu haline getirebilirler.

2.2. ARAŞTIRMA VERİLERİNİN TOPLANMASI

Türkiye'de yükseköğretim kurumlarında 170 bin civarında akademik personel görev yapmaktadır (basin.yok.gov.tr, 2019). Bu rakamın 2 bini aşkın bir kısmı, Erzurum'da Atatürk Üniversitesi bünyesinde çalışmaktadır (avesis.atauni.edu.tr, 2019).

Bu araştırmanın ana kütlesi Atatürk Üniversitesi'ne bağlı İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Hukuk Fakültesi, İlahiyat Fakültesi, Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi ve Erzurum Meslek Yüksekokulu'nda görev yapmakta olan yaklaşık 430 akademik personeldir. Bu personellerden 230 kişiye ulaşılmışsa da 21 anket kâğıdı boş veya değerlendirmeye alınmayacak şekilde teslim alındığından, araştırma 209 katılımcının verdiği bilgiler doğrultusunda yapılmıştır. Araştırmanın ana kütlesi % 95'lik güvenilirlik sınırları içerisinde, %5 hata payı ile hesaplandığında 204 örneklemin yeterli olduğu anlaşılmaktadır (surveysystem.com, 2019; avesis.atauni.edu.tr, 2019).

Araştırma için gerekli verilerin elde edilmesinde anket yöntemi kullanılmıştır. Araştırma, tarama modeli (mevcut durumu olduğu gibi tespit etme) kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Çalışmada kullanılacak verileri elde etmek amacıyla dağıtılan anket formunda toplam 20 soruya yer verilmiştir. Bu soruların, 10'u çocukların sosyal medyadaki mahremiyet haklarına yönelik düşüncelere ilişkin olup, diğer 10 soruluk kısım ise internet ve sosyal medya kullanım sıklığı ile demografik özelliklere ilişkin sorulardır.

Çalışmada kullanılan anket sorularının ilk 10 soruluk bölümü Küçükali (2016)'nin "Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Medya Kullanımı: Atatürk Üniversitesi Örneği" başlıklı çalışmasından geliştirilmiş olup, diğer 10 soruluk bölüm ise 2015 yılında C.S. Mott Children Hospital tarafından yapılan "Parents on Social Media: Likes and Dislikes of Sharenting" başlıklı çalışmada yer verilen sorular göz önünde bulundurularak geliştirilmiştir (mottpoll.org, 2019; Küçükali, 2016).

Anketten elde edilen veriler bilgisayar ortamına, SPSS for Windows 16.0 programı ile aktarılmış ve istatistiksel analizlerde frekans, yüzde dağılımları, ortalama ve standart sapma kullanılmıştır. Anketteki Likert tipi sorular, ortalamalarına bakılarak değerlendirilmiştir. Bu sorulara verilen cevaplar, 1,00 ile 5,00 arasında değişmektedir. Ortalamaları değerlendirmek için Tablo 1'deki aralıklar kullanılmıştır. Aralıkların eşit olduğu varsayımından hareket edilerek, aritmetik ortalamalar için puan aralığı katsayısı 0,80 olarak bulunmuştur [Puan Aralığı = (En Yüksek Değer-En Düşük Değer)/5 = (5-1)/5 = 0,80]. Bu değer, cevap kodlarının en düşüğü olan 1,00'e, ardından ardışık olarak sonraki değerlere eklenerek değerlendirme aralıkları elde edilmiştir. Buna göre aritmetik ortalamaların değerlendirilme aralıkları Tablo 1'deki gibidir.

Tablo 1. Ortalamaların Değerlendirme Aralıkları

Aralık	Aralığın Değeri
1,00-1,80	Çok Düşük
1,81-2,60	Düşük
2,61-3,40	Orta
3,41-4,20	Yüksek

4,21-5,00

Çok Yüksek

2.3. BULGULAR

Ankete katılan kişilerin demografik özelliklerini belirlemek amacıyla, cinsiyetleri, yaşları, medeni durumları ve unvanları araştırılmıştır. Bu doğrultuda elde edilen bilgiler Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Örneklem Karakteristikleri

Demografik Özellik		Frekans	%
Cinsiyet	Kadın	94	45
	Erkek	115	55
	Toplam	209	100
Yaş	22-29	75	35,9
	30-36	68	32,5
	37-43	27	12,9
	44-50	16	7,7
	51 ve üstü	23	11,0
	Toplam	209	100
Medeni Hal	Evli	118	56,5
	Bekâr	91	43,5
	Toplam	209	100
Unvan	Arş. Gör.	108	51,7
	Öğr. Gör.	20	9,6
	Dr. Öğr. Üy.	40	19,1
	Doç. Dr.	19	9,1
	Prof. Dr.	22	10,5
	Toplam	209	100

Tablo 2’de görüldüğü üzere ankete katılan erkek akademisyen sayısı kadın akademisyen sayısından fazladır. Yaş aralıkları dikkate alındığında ise 22-29 yaş aralığındaki katılımcı sayısının nispeten fazla olduğu görülmekte ve unvan olarak da Arş. Gör. Unvanını taşıyan akademisyen sayısının 108 kişi olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca katılımcıların %56,5’inin evli olduğu görülmektedir.

Katılımcıların internete erişimde daha çok hangi teknolojik araçları kullandıklarına ilişkin soruya verdikleri yanıtlar Tablo 3’de gösterilmiştir.

Tablo 3. İnternete Erişim İçin Kullanılan Öncelikli Araçlar

Araç	Frekans	%
Cep telefonu	146	69,9
Lap top	15	7,2
Tablet	2	1,0
Masaüstü Bilgisayar	46	22,0
Toplam	209	100,0

Tablo 3’ten katılımcıların büyük çoğunluğunun (%69) internete erişim için kullandığı öncelikli aracın cep telefonu olduğu, en az tercih edilen aracın ise (%1), tablet olduğu anlaşılmaktadır. Masaüstü bilgisayarın ikinci, lap top bilgisayarın ise üçüncü sırada tercih edildiği anlaşılmaktadır.

Ankete katılımcılara sosyal medya haricinde günün ortalama kaç saatini internette geçirdiklerine ilişkin sorulara verilen yanıtlar, Tablo 4’te gösterilmiştir.

Tablo 4. Sosyal Medya Dışında İnternete Ayrılan Süre

Süre	Frekans	%
Hiç	3	1,4
Bir saatten az	25	12,0
1-2 saat arası	47	22,5
2-3 saat arası	66	31,6
3-4 saat arası	33	15,8
4 saat üzeri	35	16,7
Toplam	209	100,0

Tablo 4’te, katılımcıların 66’sının (%31,6) sosyal medya dışında internete ayırdıkları sürenin 2-3 saat arasında olduğu görülmekte, hiç internet kullanmadığını ifade eden katılımcı sayısının ise yalnız 3 kişi olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca katılımcılara sosyal medya kullanıp kullanmadıkları sorulmuş olup verilen yanıtlar Tablo 5’de gösterilmiştir.

Tablo 5. Sosyal Medya Kullanımı

Kullanım	Frekans	%
Evet	169	80,9

Hayır	40	19,1
Toplam	209	100,0

Ankete katılan akademisyenlerin %80,9'unun sosyal medya kullandığı, %19,1'inin ise sosyal medya kullanmadığı anlaşılmaktadır. Sosyal medya kullananların günün kaç ortalama kaç saatini sosyal medyaya ayırdıklarına ilişkin yanıtları ise Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6. Sosyal Medyaya Ayrılan Süre

Süre	Frekans	%
Hiç	40	19,1
Bir saatten az	66	31,6
1-2 saat arası	63	30,1
2-3 saat arası	28	13,4
3-4 saat arası	9	4,3
4 saat üzeri	3	1,4
Toplam	209	100,0

Tablo 6'da, katılımcıların 66'sının (%31,6) sosyal medyaya ayırdıkları sürenin bir saatten az olduğu görülmekte, sosyal medya kullanmadığını ifade eden katılımcı sayısının ise 40 kişi olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca ankette katılımcılara "sosyal medyada paylaşım/larda bulunur, paylaşımları beğenir veya yorum yapar mısınız?" sorusu yöneltilmiş olup verilen cevaplar Tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 7. Sosyal Medyada Paylaşım, Beğeni veya Yorumda Bulunma Oranları

Paylaşım, Beğeni veya Yorum	Frekans	%
Evet	141	67,5
Hayır	68	32,5
Toplam	209	100,0

Tablo 7'de görüldüğü üzere 141 katılımcının (% 67,5) sosyal medyada paylaşım, beğeni veya yorumda bulunduğu anlaşılmaktadır. 40 katılımcının sosyal medya kullanmadığı göz önüne alındığında, sosyal medya kullandığını ifade eden katılımcılardan 28'inin sosyal medyada paylaşım, beğeni veya yorumda bulunmadığı anlaşılmaktadır.

Katılımcılardan sosyal medya paylaşımında bulunuyorlarsa, kullandıkları sosyal medya platformlarını kullanım sıklıklarına göre sıralandırmaları talep edilmiş olup, verdikleri yanıtlara göre en popüler sosyal medya aracı Tablo 8'de gösterilmiştir. Katılımcıların her bir sosyal medya aracına ilişkin yaptıkları sıralandırmalar, 0'dan 7'ye doğru puanlamaya dönüştürülmüş (1. Sırada kullanım=7 puan, 2. Sırada kullanım=6 puan, 3. Sırada kullanım=5 puan, 4. Sırada kullanım=4 puan, 5. Sırada kullanım=3 puan, 6. Sırada kullanım=2 puan, 7. Sırada kullanım=1 puan, Hiç Kullanılmaması=0 puan) ve bu puanların toplamı 209'a bölünmek suretiyle ortalama puan bulunmuştur. Böylece her bir sosyal medya aracının 0 ile 7 arasında bir ortalama puan değeri oluşmuş olup, 7 ortalama puana en yakın sosyal medya aracının en popüler gösterdiği tablo 8 düzenlenmiştir.

Tablo 8. Sıklıkla Kullanılan Sosyal Medya Araçları

Sosyal Medya Aracı	Kullanım Sıklığı								Ortalama Puan	
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	Hiç		Toplam
Whatsapp	68	46	12	12	4	-	-	67	209	4,1722
Instagram	42	43	14	9	2	-	-	99	209	3,1770
Facebook	32	15	25	12	4	1	-	120	209	2,3971
Youtube	6	17	33	20	10	0	-	123	209	2,0047
Twitter	9	24	22	9	6	1	-	138	209	1,7846
Linkedin	1	1	5	4	4	8	1	185	209	0,3971
Diğer	1	-	2	3	2	0	1	200	209	0,1531
Tiktok	-	-	-	-	1	1	4	203	209	0,0430

Tablo 8'de en popüler sosyal medya aracının "Whatsapp" olduğu, en az kullanılan sosyal medya aracının ise, "Tiktok" olduğu görülmektedir. Özellikle son dönemlerde popüleritesi artmakta olan ve ülkemizde yaklaşık 28 milyon kullanıcısı bulunan "Tiktok" sosyal medya aracının ankete katılan

akademisyenler tarafından neredeyse hiç kullanılmaması dikkat çekicidir (bbc.com, 2019). Ankette 7 sosyal medya aracı haricindeki sosyal medya aracı kullanımının araştırılması amacıyla diğer seçeneği de ankete eklenmiş olup, diğer seçeneğini işaretleyen katılımcılardan bunların hangi sosyal medya aracı olduğunu belirtmeleri talep edilmiştir. Diğer seçeneğini işaretleyen akademisyenler, “Tumblr, Messenger, Pinterest ve Ekşi Sözlük” platformlarını kullandıklarını ifade etmişlerdir.

Anketin ikinci bölümünde, katılımcıların “çocukların sosyal medyadaki mahremiyet haklarına yönelik düşünceleri” araştırılmıştır. Anketin bu bölümünde katılımcılardan yalnızca 0-13 yaş aralığında çocuğu bulunanların bölümde yer alan ifadelere cevap vermeleri talep edilmiş olup, 91 akademisyen katılım sağlamıştır. 0-13 yaş aralığının seçilmesinin nedeni ise Facebook, Instagram gibi popüler sosyal medya platformlarında hesap oluşturabilmek için 13 yaş sınırının bulunuyor olmasıdır (facebook.com, 2019). Bölüm içerisinde yer alan 10 ifadeye verilen cevapların ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 9’da gösterilmiştir.

Tablo 9. Anket Sorularına Verilen Cevapların Değerlendirilmesi

	N=91	Ortalama	Standart Sapma	Değerlendirme
1	Sosyal medyada çocuklarının fotoğraf/videolarını sıklıkla paylaştım/paylaşıyorum.	1,7692	,88289	Çok Düşük
2	Çocukları hakkında ileride onları rahatsız edebilecek içerikleri paylaşmamaya özen gösteririm.	4,6703	,65073	Çok Yüksek
3	Sosyal medyada takip ettiğim ebeveynlerin, çocukları hakkında ileride onları rahatsız edebilecek içerikleri paylaştıkları kanaatindeyim.	3,9341	,96381	Yüksek
4	Sosyal medyada çocuklarının konumunu (bulunduğu yeri) ortaya çıkarabilecek paylaşımlar yaparım.	1,7033	,93683	Çok Düşük
5	Sosyal medyada takip ettiğim ebeveynlerin çocuklarının konumunu (bulunduğu yeri) ortaya çıkarabilecek paylaşımlar yaptıkları kanaatindeyim.	3,6484	1,05802	Yüksek
6	Sosyal medyada çocuklarının mahremiyetini ihlal edici nitelikte içerik paylaşımında bulunmam.	4,7912	,56797	Çok Yüksek
7	Sosyal medyada takip ettiğim ebeveynlerin çocuklarının mahremiyetini ihlal edici nitelikte içerik paylaşımında buldukları kanaatindeyim.	3,6813	1,09422	Yüksek
8	Çocuğumla ilgili paylaşımlarımın ileride kendisi için olumlu ve arzu edilir sonuçlar getireceğine inanırım.	2,7912	1,32091	Orta
9	Sosyal medya paylaşımlarımda çocuklarımla cinsiyetlerini ve yaşlarını dikkate alırım.	3,6813	1,20995	Yüksek
10	Çocuğuma yönelik paylaşımlarımın ileride hukuki bir boyutu olabileceğini düşünürüm.	3,8462	1,12470	Yüksek

Tablo 9’da, ankete katılan ebeveynlere yöneltilen 10 adet ön kabulden oluşan ve birer yargı içeren cümleler anketin diğer bölümlerinde olduğu gibi Likert tipi sorularla 5’li bir ölçeklendirme ile 1,00 ile 5,00 arasında değerlendirilmeye çalışılmıştır. 1-5 arası değerlendirme basamaklarındaki şıklar, “Hiç katılmıyorum, katılmıyorum, orta düzeyde katılıyorum, katılıyorum ve tamamen katılıyorum” olarak oluşturulmuştur.

Tablo 9’da yer alan ifadeler incelendiğinde ankete katılan akademisyenlerin çocuklarının fotoğraf/videolarını paylaşma noktasında dikkatli ve hassas oldukları, bununla birlikte sosyal medyada takip ettikleri ebeveynlerin ise aynı hassasiyeti göstermedikleri düşüncesinde oldukları anlaşılmaktadır. Katılımcıların çocuklarının konumunu ortaya çıkarabilecek paylaşımlar yapmamaya özen gösterdikleri, sosyal medyada takip ettikleri ebeveynlerin ise bu tür paylaşımlarda bulunabildikleri kanaatinde oldukları ifade edilebilir. Katılımcıların kendi çocuklarına ilişkin paylaşımlarına yönelik ifadelerin, ortalama değerlendirme sonuçlarının “çok yüksek” veya “çok düşük” olmasının katılımcıların bu konuda çok hassas ve dikkatli olduklarını gösterdiği de kabul edilebilir.

Katılımcıların, “Çocuğumla ilgili paylaşımlarımın ileride kendisi için olumlu ve arzu edilir sonuçlar getireceğine inanırım.” İfadesine orta değerlendirme derecesinde; “Sosyal medya paylaşımlarımda çocuklarımla cinsiyetlerini ve yaşlarını dikkate alırım.” İfadesine ise yüksek değerlendirme derecesinde yanıt verdikleri görülmektedir. Çalışmanın kuramsal çerçeve bölümünde ifade edildiği üzere özellikle çocuklara ait bilgilerin ve görüntülerin paylaşılmasının yakın gelecekte hukuki açıdan ciddi sorunları beraberinde getirebileceği anlaşılmaktadır. Ankete katılan akademisyenlerin de “Çocuğuma yönelik paylaşımlarımın ileride hukuki bir boyutu olabileceğini düşünürüm.” İfadesine yüksek değerlendirme

derecesinde yanıt verdikleri gözlemlenmiş olup, katılımcıların hukuki açıdan da dikkatli olduklarını ifade etmek mümkündür.

SONUÇ VE ÖNERİLER

İnternet ve sosyal medya araçları günümüz sosyal hayatında gündelik yaşantının ayrılmaz parçaları arasında yer almaya başlamıştır. Literatürdeki çalışmalar dikkate alındığında özellikle sosyal medya kullanımının bağımlılık seviyesine ulaşabildiği anlaşılmaktadır. Sosyal medya araçlarının bu seviyede yoğun ve bilinçsiz kullanımı bir takım problemleri de beraberinde getirebilmektedir. Çocukların mahremiyet haklarının sosyal medya araçları vasıtasıyla ihlal edilmesi de bu problemlerin en önemlileri arasında yer almaktadır.

Sosyal medya bağımlılığının artması günümüzde fomo, nomofobi, netlessfobi gibi yeni psikolojik problemlerin yaşanmasına sebep olabilmektedir. Çocukların sosyal medyadaki mahremiyet haklarının ihlal edilmesi de literatürde "Sharenting" olarak ifade edilen yeni bir kavramın kullanılmasına neden olmuştur. Söz konusu kavramın tam olarak Türkçe bir karşılığı bulunmamakla birlikte "Paylaşan Ebeveynlik" olarak nitelendirilebilecek yeni bir kavramın gündeme geldiği görülmektedir. Anne ve babaların sosyal medya araçları vasıtasıyla çocuklarının mahremiyetini ihlal etmeleri Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin ilgili maddelerine aykırılık teşkil etmekte ve iç hukuk açısından da ilgili düzenlemelere aykırılık oluşturabilmektedir. Literatürdeki çalışmalar incelendiğinde de devletlerin bu durum özelinde bir takım hukuki tedbirlere başvurdukları görülmektedir (Steinberg, 2016).

Araştırma kapsamında Atatürk Üniversitesi'nde görev yapan akademisyenlerle anket çalışması yapılmıştır. Ankete katılanların büyük bölümünün internete girişte daha çok cep telefonunu tercih ettikleri, günün yaklaşık 2-3 saatlik bir bölümünü internete, yaklaşık 1 saatlik bir kısmını da sosyal medyaya ayırdıkları anlaşılmıştır. Akademisyenlerin sosyal medyada çocuklarına ilişkin paylaşımında bulunma noktasında çok dikkatli oldukları anlaşılmıştır. Öte yandan sosyal medyada takip ettikleri ebeveynlere yönelik düşünceleri sorulduğunda ise takip ettikleri ebeveynlerin çocuklarına ilişkin yaptıkları paylaşımlarda dikkatsiz olduklarını, çocuklarına ilişkin mahrem paylaşımında bulunulabildiklerini ve konularını ortaya çıkarabilecek paylaşımlarda bulunabildiklerini belirtmişlerdir. Ayrıca takip ettikleri ebeveynlerin ileride çocuklarını rahatsız edebilecek nitelikte paylaşımında bulduklarını ifade etmişlerdir.

Araştırma sonuçları dikkate alındığında akademisyenlerin sosyal medyada çocuklarına ilişkin paylaşımları hususunda hassas oldukları, yaptıkları paylaşımların hukuki boyutlarını dikkate aldıkları anlaşılmaktadır. Bu durumun akademisyenlerin eğitim seviyesiyle ilgili olduğu da ileri sürülebilir. Bu nedenle araştırmanın farklı eğitim seviyelerindeki kişilerle de yapılması faydalı olabilir. Öte yandan çeşitli sosyal medya araçlarında çocuklara ilişkin yapılan paylaşımlar haber konusu dahi olabilmekte; özellikle ünlü kişilerin çok küçük yaşlardaki çocukları adına açtıkları sosyal medya hesapları binlerce kişinin takip ettiği popüler hesaplar haline gelebilmekte ve toplumdaki diğer insanları da bu davranışa yöneltebilmektedir (hurriyet.com.tr, 2019). Bu durum göz önüne alındığında sosyal medya farkındalığının artırılması noktasında bir takım tedbirlere ihtiyaç duyulduğu anlaşılmaktadır.

Sosyal medya araçlarının ebeveynler tarafından bilinçsiz kullanımı, ilerleyen yıllarda çocukları tarafından dava edilmelerine dahi neden olabilecektir. Bu açıdan ebeveynlerin paylaşımları konusunda dikkatli olmaları ve özellikle mahrem konularda herkese açık paylaşım yapmamaları büyük önem arz etmektedir. Öyle ki söz konusu paylaşımların kısıtlı bir çevreyle paylaşıldığı düşünülse bile screenshot vb. uygulamalar vasıtasıyla paylaşımların kopyalanması ve saklanması mümkün olduğundan bu video ve fotoğrafların üçüncü kişiler tarafından görülmesi tam olarak önlenememektedir. Bu noktada ebeveynlerin sosyal medya kullanımı hususunda eğitim almaları ve kamu spotu vb. yayınlar vasıtasıyla da sosyal medya farkındalığının oluşturulması faydalı olabilecektir.

KAYNAKÇA

Akyüz, Emine (2012). *Çocuk Hukuku*. Ankara: Pegem Akademi.

Cimke, Sevim; Gürkan, Dilek Yıldırım & Polat, Sevinç (2018). Sosyal Medyada Çocuk Hakkı İhlali: Sharenting. *Güncel Pediatri*, 16.2: 261-267.

Gökler, M. Enes; Aydın, Reşat; Ünal, Egemen & Metintaş, Selma (2016). Sosyal Ortamlarda Gelişmeleri Kaçırma Korkusu Ölçeğinin Türkçe Sürümünün Geçerlilik Ve Güvenilirliğinin Değerlendirilmesi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 17.1: 52-59.

<http://avesis.atauni.edu.tr/RaporDetay.aspx?NO=19801>, Erişim Tarihi: 25.09.2019.

<http://www.hurriyet.com.tr/galeri-1-gunluk-bebege-sosyal-medya-hesabi-acilir-mi-40996116/1>, Erişim Tarihi: 05.10.2019.

- <http://www.serapduygulu.com.tr/yazi-arsivi/sosyal-medyada-cocuk-istismari-sosyal-medyada-cocuklarin-fotograflarini-paylasmak-mahremiyet-ihlali-midir-1515527112-1515527175.html>, Erişim Tarihi: 03.12.2018.
- https://basin.yok.gov.tr/InternetHaberleriBelgeleri/%C4%B0internet%20Haber%20Belgeleri/2019/167_istatistikler_yayimlandi.pdf, Erişim Tarihi: 25.09.2019.
- <https://mottpoll.org/reports-surveys/parents-social-media-likes-and-dislikes-sharenting>, Erişim Tarihi: 01.12.2018.
- [https://tr.facebook.com/help/instagram/154475974694511/?helpref=hc_fnav&bc\[0\]=Instagram%20Yard%C4%B1m&bc\[1\]=Gizlilik%20ve%20Emniyet%20Merkezi](https://tr.facebook.com/help/instagram/154475974694511/?helpref=hc_fnav&bc[0]=Instagram%20Yard%C4%B1m&bc[1]=Gizlilik%20ve%20Emniyet%20Merkezi), Erişim Tarihi: 05.10.2019.
- <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-49201324>, Erişim Tarihi: 05.10.2019.
- <https://www.cnnturk.com/yasam/cocuklarda-narsisizm-gorulmemesi-icin-ebeveynlere-uyari>, Erişim Tarihi: 03.12.2018.
- <https://www.surveysystem.com/sscalc.htm>, Erişim Tarihi: 07.10.2019.
- https://www.unicef.org/turkey/crc/_cr23a.html, Erişim Tarihi: 28.11.2018.
- https://www.unicef.org/turkey/pdf/_cr23.pdf, Erişim Tarihi:28.11.2018.
- İnan, A. Naim. (1995). Çocuk Haklarına Dair Sözleşme. AÜHFD.
- Kaya, İ. Gamze & Kaya, Umut (2017). Bir Ebeveyn Pratiği Olarak 'Sharenting' / A Parental Practice: Sharenting. Current Debates In: 443.
- Küçükali, Adnan (2016). Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Medya Kullanımı: Atatürk Üniversitesi Örneği. *Bartın Üniversitesi İİBF Dergisi*, 7(13), 531-546.
- Milli Eğitim Bakanlığı, (2017). Genelge, <http://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/1833.pdf>.
- Otero, Paula (2017). Sharenting... Should Children's Lives Be Disclosed On Social Media. *Arch Argent Pediatr*, 115.5: 412-413.
- Safko, L. (2010). *The Social Media Bible: Tactics, Tools and Strategies for Business Success*. Second Edition, New Jersey: John Wiley and Sons, Inc.
- Serçemeli, Ceyhun (2016). Sosyal Medyada Mahremiyetin Gizliliğini İhlalde Yeni Bir Trend Olan "Stalk"a Hukuki Açıdan Bir Bakış. 7. *Hukukun Gençleri Sempozyumu*.
- Steinberg, B. Stacey (2016). *Sharenting: Children's Privacy in the Age of Social Media*. Emory LJ 66.
- Yıldırım, Serdar & Kişioğlu, A. Nesimi (2018). Teknolojinin Getirdiği Yeni Hastalıklar: Nomofobi, Netlessfobi, FoMO. *Med J SDU/SDÜ Tıp Fak Dergisi*, 25.4 473-480.